

Latvijas Nacionālais kultūras centrs

unesco

Latvijas
Nacionālā komisija

Informācija plašsaziņas līdzekļiem
08.12.2022.

UNESCO starptautiskie nemateriālā kultūras mantojuma saraksti papildināti ar jaunām vērtībām

No 27. novembra līdz 3. decembrim Marokas galvaspilsētā Rabātā jau septiņpadsmito reizi notika ikgadējā UNESCO Starpvaldību komitejas nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanai sesija. Notikums pulcēja 1198 dalībniekus no 132 pasaules valstīm – gan komitejas locekļus no 24 valstīm, gan UNESCO dalībvalstu delegācijas un pārstāvjus no nevalstiskajām organizācijām un starpvaldību institūcijām, kā arī pētniekus, kultūras mantojuma kopienu un preses pārstāvjus.

2023. gadā apritēs 20 gadi, kopš tika pieņemta UNESCO Konvencija par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu. Sagaidot šo jubilejas gadu, UNESCO ģenerāldirektore Odrija Azulē (*Audrey Azoulay*) Starpvaldību komitejas sesijas atklāšanā teica: “2003. gada konvencija ir viena no jaunākajām UNESCO konvencijām, bet tieši šī konvencija ir saistīta ar to, kas ir cilvēks un kas veido viņa būtību.”

Sesijā izskatāmo jautājumu lokā bija Eiropas reģiona valstu pārskati par UNESCO 2003. gada Konvencijas par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu īstenošanu. Šos ziņojumus, kas tika iesniegti 2021. gada nogalē un pirmo reizi bija veidoti pēc vienota modeļa, bija izvērtējusi starptautiska ekspertu grupa sadarbībā ar Slovākijas Zinātņu akadēmijas Etnoloģijas un antropoloģijas institūtu, savā invertējumā uzrādot kopīgas un atšķirīgas tendences un izaicinājumus, kas saistīti ar nemateriālā kultūras mantojuma aizsardzību un attīstību mūsu reģionā.

Tāpat tika izskatīti arī valstu ziņojumi par UNESCO Nemateriālā kultūras mantojuma, kam nepieciešama steidzama saglabāšana, sarakstā iekļautajiem elementiem, tostarp Latvijas ziņojums par Suitu kultūrtelpu. Komiteja diskutēja par dažādiem jautājumiem, arī par to, kā veiksmīgāk izmantot t.s. “labās prakses” darbā ar nemateriālā kultūras mantojuma aizsardzību un attīstību.

Starptautisku uzmanību kā vienmēr visvairāk piesaistīja diskusijas par jaunu vērtību iekļaušanu UNESCO starptautiskajos nemateriālā kultūras mantojuma sarakstos – t.s. labo prakšu reģistrā, neatliekami glābjamo vērtību sarakstā un reprezentatīvajā sarakstā, kopumā lemjot par 47 nemateriālā kultūras mantojuma izpausmju un saglabāšanas prakšu starptautisku atzīšanu.

Nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanas labo prakšu reģistrā (*Register of Good Safeguarding Practices*) tika iekļautas četras iniciatīvas. Par veiksmīgu un tādēļ starptautiskā līmenī izceļamu Starpvaldību komiteja atzina:

Čehijas tradicionālo amatniecības prasmju saglabāšanas stratēģiju, kas pievēršas tautas amatniecības tradīciju nesēju finansiālam un metodoloģiskam atbalstam, kā arī sabiedrības izpratnes veicināšanai par šo prasmju nozīmību;

Itālijas, Beļģijas, Horvātijas, Kipras un Francijas kopīgi veidoto programmu “Tocati” tradicionālo spēļu un sporta veidu aizsardzībai - tā veidota kā festivāls un platforma, kas apvieno kopienas, grupas un individuus, kas praktizē tradicionālās spēles, tādējādi sportu un tradicionālās spēles saistot ar nemateriālā kultūras mantojuma vērtībām;

Kuveitas “Al Sadu” izglītības programmu, kas apmāca pasniedzējus aušanas mākslā - tās ietvaros ticis izveidots mācību plāns un vadītas darbnīcas, kurās iespējams apgūt mūsdienu aušanas tehnikas un to tālāknodošanas paņēmienus;

Portugāles – Spānijas veidotais nemateriālā kultūras mantojuma aizsardzības modeli “The Ponte...nas ondas!”, kura ietvaros Portugāles un Galīsijas robežrajonos tika radīta vide kultūras mantojuma praktizēšanai un nodošanai nākamajām paaudzēm, papildinot izglītības iestāžu un citu institūciju darbības lauku ar nemateriālā kultūras mantojuma tematiku.

Aprakstīto iniciatīvu kontekstā tika izcelta to piemērojamība arī citos gadījumos, kad nemateriālā kultūras mantojuma laukā vai ar to saistītajās kopienās ir saskarsme ar līdzīgām problēmām.

Neatliekami glābjamā nemateriālā kultūras mantojuma sarakstā (*List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding*) šogad tika iekļautas četras vērtības – t.s. melnās podniecības tradīcijas divos Čīles dienvidu reģiona ciemos – Kinčamali (*Quinchamalí*) un Santakruzā de Kučā (*Santa Cruz de Cuca*), tradicionālā Ahlatas reģiona akmens apstrāde Turcijā, Vjetnamas *Chām* tautas podniecības tradīcijas un albāņu sieviešu tautastērpa elementa Xhubleta darināšana un pielietojums.

Cilvēces nemateriālā kultūras mantojuma reprezentatīvajā sarakstā (*Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity*) šogad tika iekļautas 39 jaunas vērtības.

Starp tām ir gan dažādi festivāli un tradicionāli svētki, gan dažādas amata prasmes – bagetes kultūra (Francija), kavlani (*khawlani*) kafijas audzēšanas un lietošanas prakse (Saudu Arābija), tradicionālā blūze ar izšūtu pleca daļu (*altita*) kā kultūras identitātes simbols Rumānijā un Moldovā, biškopība kā dzīvesveids (Slovēnija); gan ar mutvārdu tradīcijām saistītas vērtības – Alžīrijas tautas mūzika *Rai* (Alžīrija), Ungārijas stīgu grupu muzicēšanas tradīciju (Ungārija), *Kalela* deja (Zambija), u.c. Vēl šajā starptautiskajā sarakstā tika iekļautas tādas prasmes un tradīcijas kā tējas kultūra kā identitātes, viesmīlības un sociālās saskaņas simbols (Azerbaidžāna un Turcija), tradicionālā plūmju degvīna *šlivovica* gatavošanas un lietošanas prakse (Serbija), vieglā ruma darināšanas prasmes (Kuba), u.c.

Tā kā daudzas tradīcijas nepazīst valstu politiskās robežas, arī šogad Komiteja starptautiski atzina nominācijas, ko kopīgi bija gatavojušas vairākas valstis – tai skaitā Austrijas, Čehijas, Latvijas, Polijas, Spānijas un Vācijas pieteikums “Koku pludināšana”, kā arī Austrijas, Bosnijas Hercegovinas, Horvātijas, Ungārijas, Itālijas, Rumānijas, Slovākijas un Slovēnijas pieteikums “Lipicani zirgu audzēšanas tradīcijas”, Hodžas Nasredina stāstniecības tradīcijas (Azerbaidžāna, Kazahstāna, Kirgizstāna, Tadžikistāna, Turcija, Turkmenistāna un Uzbekistāna), un Afganistānas, Azerbaidžānas, Irānas, Turcijas, Tadžikistānas, Turkmenistānas un Uzbekistānas pieteikums “Serikultūra un tradicionālā zīda ražošana”.

Līdzās jaunu nomināciju iekļaušanai starptautiskajos sarakstos, Rabātā turpinājās diskusija par vērtību izslēgšanu no saraksta, un pēc ilgām un emocionālām diskusijām Komiteja nolēma no Reprezentatīvā saraksta daļēji izslēgt šajā sarakstā 2008. gadā iekļauto nomināciju “Pūķi un milži Beļģijas un Francijas karnevāla gājienos”, pamatojoties uz rasistiskām izpausmēm, kas saskatāmas Beļģijas pilsētas Atas tradicionālā karnevāla “Ducasse d’Ath” tēlā “Mežonis” (procedūra, kā šī daļējā izslēgšana notiks, vēl tiek precizēta). Komiteja atgādināja, ka 2003. gada Konvencijas 2. pantā norādīts, ka “šīs Konvencijas ietvaros tiek ņemts vērā tikai tāds nemateriālās kultūras mantojums, kas ir savienojams ar spēkā esošajiem starptautiskajiem cilvēktiesību dokumentiem un prasībām pēc savstarpējas cieņas kopienu, grupu un indivīdu starpā [...]”, un vienlaikus nosodīja visas diskriminācijas formas, ieskaitot rasismu, antisemitismu, islamofobiju un ksenofobiju.

Latviju Komitejas 17. sesijā Rabātā, Marokā pārstāvēja Latvijas Nacionālā kultūras centra pārstāves – direktore Signe Pujāte un Vēsturisko zemju un nemateriālā kultūras mantojuma nodaļas ekspertes Agnese Karlsonē un Gita Lancere, kā arī Latvijas Kultūras akadēmijas UNESCO Nemateriālā kultūras mantojuma politikas un tiesību katedras vadītāja Anita Vaivade. Tā kā šogad UNESCO Cilvēces nemateriālā kultūras mantojuma reprezentatīvajā sarakstā tika iekļauta arī koku pludināšanas tradīcija, tad Rabātā šajā svinīgajā brīdī klāt bija arī Latvijas nevaldības organizācijas “Gaujas plostnieki” biedri Madara Ribozola, Ivo Laktiņš un Jānis Vāvere.

Informāciju sagatavoja Gita Lancere
Latvijas Nacionālā kultūras centra
Nemateriālā kultūras mantojuma eksperte

UNESCO Latvijas Nacionālā komisija

Pils laukums 4-206, Rīga, LV-1050

office@unesco.lv

Kitija Balcare, UNESCO LNK komunikācijas konsultante

Mob. tālr. (+371) 29683396 | E-pasts: k.balcare@gmail.com

Latvijas Nacionālais kultūras centrs

Pils laukums 4, Rīga, LV-1050

lnkc@lnkc.gov.lv

Linda Ertmane, LNKC sabiedrisko attiecību vadītāja

Mob. tālr. (+371) 29181396 | E-pasts: linda.ertmane@lnkc.gov.lv